

ИЗЛАЗИ

уторником, четвргом
и недељом

ЦЕНА:

ЗА 1 МЕСЕЦ 1 ДИНАР
ИЛИ 1 КРУНАПрегилату примају све
поште у Србији и
иностранству

ЗВЕЗДА

ПОРОДИЧНИ ЛИСТ

ПРЕТПЛАТУ ТРЕБА СЛАТИ:
Стеви М. Веселиновићу
проф. БогословијеНЕПЛАЋЕНА ПИСМА
НЕ ПРИМАЈУ СЕ

Рукописи не враћају се.

УРЕДНИШТВО СЕ НАЛАЗИ:
Клежев Споменик бр. 9.

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Уредник: Јанко М. Веселиновић

БРОЈ 10 ПР. ДИН.

Вереници.

Ја те хоћу. — Ево руке врло радо,
Из све душе што имадо' теби дадо'!
И ти за ме, благо мени, вољно приста;
На руци ти прстен блиста — љубав чиста.

У прстену један камен — цена мала,
Ал' ти моја рука дала — кажи: хвала!
Не varaј се, да те злато не покуди,
Нит' лакоми, нити жуди — стална буди!

Злато само о страстима тек разбира,
Протура се никад мира — варку бира;
Буди добра, племенита, умиљата...
То је срећа — ето злата и дуката!

Нек међ нама задовољство увек влада,
Па ће бити дивна склада — слатка рада;
Тад је сладак и залогај сува хлеба,
Кад је света љубав с неба — то нам треба.

Путем трње...! Још нас прати злоба клета!
Напред само, нека света, па нек смета;
Нек нас гони, нека куди, махне ређа —
Ја окренем само леђа — па нек вређа!

Савест мирна, задовољна — нек се пева,
Прохујаће што исмева светска врева;
У кушању победом се живот слади,
Са стрпљењем где се ради — нема глади!

Слатка Надо, скромна Љубо, — Веро моја!
Мени треба рука твоја — рад спокоја;
Благо нама, и ако смо сиротани,
Опет су нам срећни дани, — Бог нас брани!

Не љубим те рад младости и лепоте,
Већ с нарави, због добротe и милоте;
То те краси, узвишава и поноси,
С тог и моје име носи — кажи: ко си!

Београд, 1899. г.

Бор. Ј. Ценић.

ЖРТВА ЉУБАВИ

— Н О В Е Л А —

(СВРШЕТАК)

Он загњури главу у њене јастуке плачући, а она га милује по коси. — Па мени је добро.. ја сам срећна.. А гле, ујаче, и ви сте дошли!... Ах ујаче, ујаче! рече она некако прекорно, па се намах трже као да се нечега сети и намршти се. Гле, ту су сви мили и драги. — А где је тетка?...

— Ево ме, чедо! одговори тетка журно бришући сузе и прилазећи кревету. — Ах како сам срећна! А а-а! болно узвикну она и грчевито стисну моју руку, којом сам је миловао. Ја се нехотице придигох; остали приђоше кревету. Тетка јој покваси чело, ја јој пружих етер. Посласмо по лекара Она се полако будила...

— Ах, како ме овде тишти! рече и показа на срце.

Потраја мало.

— Сад ми је лакше.. лакше, рече, па окрену главу прозору. — Како је диван дан! Како сунце весело греје... говораше сама с неком сетом... Погледај, како се зраци весело играју.. Мили мој, обећај ми нешто, поче ме молити љупким и умилним гласом као никад досад. — Све, Веро! све што кажеш, убрзах ја, чим оздравим...

— Је ли да ћу оздравити, чисто у неком непријатном страху запита ме. — Јесте душо, јесте, Веро, одговорисмо ми. Она се умиљато осмехну и захвално нас погледа

— Ићи ћемо на наш проплавак додаде она.

— Хоћемо, сунашце моје! Та путоваћемо ми!

додадох ја.

— Јест, јест, рече журно, путоваћемо далеко, далеко.

Ја претрнух, она се одједном придиже, грчевито ме ухвати обема рукама, очи јој се некако чудно зажарише, чисто ме је палила њима; лице јој обли румен и поче брзо и хитно говорити.

— Тамо ћемо, мили мој, тамо је миље, — па као да се плашаше од нечега, још ближе се на клони мени; осећао сам њен тежак и врео дах.

— Хајд... тамо... чисто шапуташе она меким, рапавим гласом... Тамо... даље... даље — говораше све лакше и лакше, па се завали.— Умири се, по лицу јој се разли нека милина, заигра јој осмејак, па поче тихо, нежно :

— Ено, видиш, мили... цвеће... поточићи жуборе... тичице цвркућу... Хајд, хајд мили .. и полако се поче дизати. Како је тамо дивно та то је рај .. ха, ха, ха, болно и слатко насмеја се она, Та то је наш... вилистан... А—а!! дрекну она и сроза се... Потраја мало... придиже се и нешто к'о да шапуташе. Одједном се исправи, дубоко нас загледа к'о да је хтела наше слике да однесе са собом па... па се умири на веки .

Пред величанственим и неумитним чином природе сви смо били погружени у неку дубоку сету. Од једном заплакаше сви: тетка кукаше, ујак и отац јецаху... а ја .. Ја сам стајао као скамењен и тупо, бесвесно гледао у њу .

Одвукоше ме... Ја сам лутао по собама без осећаја, без мисли... Само се по кад кад појављивао као неки проблесак мисли. Ишао сам махи нално... час застанем, па гледам, час опет пођем, час седнем... У мозгу ми се ројаху само конци од мисли... Видео сам како су улазиле и излазиле неке жене, људи. Шта ће они овде?... чудим се ја. Гле! и Никола овде! па пренесох свој бесвесан поглед на једну жену, што плакаше. Јадница, ала јој је тешко, па ето . плаче . Пренесоме у њену собу сандук и огроман венац од природног цвећа; за час застадох. Е, баш је леп .. Погледам у прозор... тамо се бије о стакло и зврчи мува . пројуреше нека кола .. Ено и деца .. сигурно се свађају, помислих ја. Дођоше и попови, скупеше се сви, запалише свеће... Она лежи у сандуку . почеше попови да читају. . Ала је то досадно . Што ли ће онај Боже, уњкави! Јадница тетка како је она убијена. — ено и оца, скљокао се сав, оседео за једну ноћ. — Ја лупам, лупам . Уђем у њену собу... никога нема... Приђем сандуку. Више главе гори неколико свећа — сандук је пун цвећа . Око главе венац од бела цвећа .. Она лежи у белој хаљини . чело јој бело као од мермера . очи заклопљене само се виде дугачке трепавице.. нос се заоптрио и префинио, по лицу је разливен неки виши покој, неко небеско блаженство. Одједном заигра сунчани зрачак изгледаше к'о да се смешка. Шта оно рече? . Да .. да .. вилистан — сетих се ја. па ме у мах обузе нека топлина, нешто ми

заигра под гушом, хтедох да заплачем. па се опет уздржих.

Понесоме је . пођоше сви, пођем и ја.. Скинуше сандук . Почеше попови да певају. Стадоше жене и људи да плачу и јецају . Затутња нешто . Задрхтах сав и приђем ближе — Нигде никога — Раздера се копрена с мојих очију... Журнуше осећаји к'о из врела. Бацих се на њену свежу хумку, загрлих је и зајецах .

Пробудим се.. гледам: доктори, лекови, у наоколо другови Господо, шта је даље било, не питајте ме Ради поправке здравља преведоме ме на Југ, у други гарнизон

Капетан заврши. а ми ни један да се мрднемо; лик Верин лебдијаше сваком. „Лаку ноћ, господе,“ рече капетан уморно. Ми се одједном пренусмо. „Лаку ноћ“, одговорисмо и он оде По мало, па одоше и остали. Остадох сам

Ватра је све слабије и слабије тињала. Зора заруди, звезде једне по једне нестајаше. У ваздуху се осећала јутарња свежина, почеше поједини војници да се дижу, пролетеше неке тиче. Одједном као да пуче, зора освоји и обли својим руменилом околна поља и висове . сунце поче да се помаља..

Рађаше се нов живот

Kadet.

ГДЕ ПОМОРАНЦЕ ЗРУ

од

Н. А. Љејзина

(НАСТАВАК)

XLVIII

Све, што је у ресторану било наручено, било је извршено. Јестиво свеже, укусно спремно, а порције велике. Ресторан је учинио на све најпријатнији утисак, и ако Глафира Семјоновна није хтела ни окусити народних јела, у коме се нашло рибе, из бојазни, да јој место рибе не даду змију; с тога се и задовољила с бифтеком и сладоледом. Међу тим, риба са зачинима, добро напалпена, потпуно је заменила људима руску рибу, што се доноси као закуска. Они су је јели и све узвикивали од задовољства, а сваког часа натезали су оним мизерним чашицама коњака. Олеапатрида се показала такође као одлична закуска уз коњак, и ако је Коњурин одабирао од ње разну парчал, и разматрајући их подозриво, говорио:

— Ово је за Швабу, а не за Руса. Немац воли да једе јело, које не зна и не разуме од чега је справљено. Ето, такво је и ово јело. Чик погоди од чега је ово! Мож'да је зечије месо, а мож'да је крокодиловина.

— Ех крокодиловина! Није него још нешто! рече посмешљиво Николај Ивановић.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RD

А шта је? Зар се овде не једу такве ствари?

— Молим вас.. примети Коњурину Глафира Семјоновна, мислите што хоћете, али немојте говором својим да кварите другима апетит!

— Та, овде се и не једу крокодили, нити их има у Италији; можете бити са свим спокојни односно тога, рече уметник Перехватов — Зечева, такође, нема овде. То је северно јело.

— Ама што се разабираш? Једи само, вели Коњурину Николај Ивановић. — А кад дођеш у Петроград и онако мораш уста освештати због страног јестива

— Ја не знам, господо, зашто ви тражите таква јела? рече Глафира Семјоновна.

— Па, да се поталијанимо! У самој ствари јело је лепо зготовљено и укусно; боље закуске за коњак не може се ни пожелити. Е де'те господо, још по једну чашу коњака... настави Николај Ивановић.

Испразни се боца коњака, што се донесе на сто и компанија се расположи. Три боце шампања Асти пружи им још више расположења.

— Господо! одавде хајдмо одмах у позориште Сан Карло!.. предлаже уметник Перехватов. — Ево га преко пута од нас. Ваља само нијацу прећи. А ружно је бити у Неапољу, а не посетити знаменито позориште Сан-Карло. Ово се сматра за највеће позориште у целом свету.

— А каква ли је тамо престава? запита Грабљин.

— Опера, опера.. О глупости! Млади певачи и певачице из свега света, кад дођу у Италију, сматрају за особиту срећу да се прикажу у позоришту Сан Карло. Ту им се ствара каријера.

— Па шта је онда? Ми ћемо преко те пијаце дотетурати у позориште. Оперу је увек пријатно слушати, одговара Николај Ивановић.

— Море, каква опера! И то нам треба! рече Грабљин и најежи се. — После коњака и Асти шта ће нам опера? Не би ли боље било да обиђемо овдашње капернауме? У три кафе-шантана ми смо већ били, а говоре, да има и четврти овде. Може бити да ће се у том четвртом вертепу наћи што и за нас, кад у она три није било ништа. Чудно је ђубре овде према париским лепотицама! Глафира Семјоновна плану.

— Григорије Аверјанићу, — строго рече сна Грабљину — ви заборављате да сте у друштву породичних људи овде!

Овај се забезекну и удари се шаком по устима.

— Пардон, мадам! Молим, извините. Смео сам с ума да сте ви права дама. Верујте ми, од како сам из Петрограда, нисам видео праве даме, па сам се одвикао. Три недеље по иностранству лутам, а ви сте прва, удата дама... Још једном: пардон! И да би пред вама загладио своју погрешку, пристајем да идем и у позориште Сан Карло,

пристајем да слушам сваку оперу, па ма она била и погребна.

— Па разуме се, хајдмо у позориште Сан Карло, прихвати Перехватов. — Знате ли, срамота је бити у Неапољу, а не чути оперу у Сан-Карлу. Да слушамо оперу, па раније кући на спавање, како бисмо сутра раније устали да идемо у Помпеју и да разгледамо старине.

— Ти, мазало, умукни! Запуши своја уста! Ја не идем у позориште тебе ради, него ради даме, ради Глафире Семјоновне, упаде му у реч Грабљин. — Је ли по вољи, мадам?

— Дабогме! одговори Глафира. — Плати, Никола Ивановићу, па да идемо!

— Ружу за моју погрешку! Еј, цветарице! Еј, ти онгроока! Овамо! викао је Грабљин.

И кад ова дође, он купи букетић ружа и поднесе га Глафири Семјоновној.

На пет минута затим, рачун у ресторану би исплаћен и компанија се упути преко пијаце у позориште. Гомила свакојаких продаваца пратила је ове Русе од ресторана и тричала им у руке цвеће, вазе статуице, албуме Неапоља, корале, стварчице од мозаика, фотографије певача и певачица, књижицу опера итд.

— Одлази! викао је Коњурин, бранећи се од продаваца, али ови не одмицаше, него трчаше за њима и хвалише своје еспапе.

У позоришту се давала тог вечера некаква опера у два чина и мали балет. Позориште Сан-Карло изненадило је све ове људе својом величином.

— Видите ли ви, море, ово чудо! виче Николај Ивановић. — Та овде, у ову салу стао би сав наш Маријански театар и то с кровом! Ово је право чудо!

Такође наши су путници били изненађени јевтиноћом места у позоришту. Улазнице по четири франка, што их за се узеше, беху за шести ред столица у партеру.

— О, творче! како је ово јевтино! А у нас, у Петрограду, како бездушно деру! говорио је Коњурин. — Ми овде седимо у партеру, у шестом реду, за рубљу и шест гривеника, кад рачунамо на наш новац, а тамо платиш три рубље за последњи ред у Маријанском театру, и још мораш обијати прагове позоришне касе, и клањати касирци, да до билете дођеш.

Изненадили су их и они, необично кратки антракти. Завеса се спуштала, и најдаље за пет минута опет подизала. Балет удешен у шест слика и декорације се мењале моментално, по звону. И та брзина у промени декорација и одела у глумца беше необична, чудна. У 10 часова у вече позориште већ беше свршено.

— Слушајте, мадам. У иностранству ни мало није зазорно, да удате даме иду у кафе-шантане, верујте ми! говорио је Грабљин Глафири Семјоновној на изласку из позоришта. — Зато, хајдемо сви, овако скупа у кафе-шантански капернаум.

— Не, не, ми ћемо кући. Ми имамо своје време. Опробаћемо, како се може, да спремимо себи чај, да га испајемо, па да спавамо. Сутра ћемо поранити, па у Помпеју. Тако смо и мало пре решили, одговори Глафира Семјоновна.

— Каква Помпеја! И зашто баш да ранимо у ту Помпеју? Можемо и касније ићи. А сад, мадам, хајдемо мало у капернаумчић!

— Можете и сами тамо ићи с вашим вођем.

— Та шта говорите, молим вас! Друштво с Рафајелом изашло ми је на врх главе. Него ми овако можемо то удесити: ми ћемо сви овако испратити вас до гостионице, ви останите тамо, а вашег мужа пустите у капернаум.

— Јесте ли ви при себи! рече Глафира Семјоновна и пресече га погледом.

Габљин се морао покорити. Кренуше се сви у гостионицу, на спавање. Тек Грабљин се не може уздржати. Још уз пут изађе из кола, предомисли се, поново скочи у кола и подвикну уметнику Перехватову:

— Рафаило! Мазало! Седај у кола, да идемо кафе-шантанске манастире да обиђемо! Ово је сувише рано да идемо кући. Код куће нам деца не плачу!

Перехватов слеже раменима и покори се позиву његову.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

Д П Л Д У З Р У Ж И

СА ШПАНСКОГ

— О чему мислиш, Дијего?

Бак се трже као иза сна и узневерено погледа свог школског друга, који је обично седео у последњој скамији.

Свако вече у исти час, између осам и девет, ђак је долазио пред оперу и наслонивши се уз зид покрај главних врата стојао би ту као какав кип и чисто као успаван, догод не би дојурнио један раскошан *ландау*, који су вукла два охола коња. Тада би се младић кренуо са свога места, и кад би кола била већ на уласку у главну капију, он би, скривен у сенци, бацно брижљиво у њих неку стварчицу коју држаше у руци: то је била ружа. Цвет је пао у крило једне од двеју женских што сеђаху у колима. То беху: једна Енглескиња, васпитачица и једно веома умиљато створење од шеснаест година у белој хаљини. Обе су увек узалудно покушавале, да пронађу тог непознатог, који је, скривен очајно пратио погледима девојчину, кад је улазила у позориште. Мало после, одоцнели пролазници сударили су се у мраку с неком чудном и мрачном приликом, која је као луда гласно разговарала сама са собом.

* * *

Бак се већ беше спремио да се гневно обреци на свог пријатеља и да му рекне да га не узнемирава, кад га овај предухитри с питањем:

— Волиш ли музику?

Бак погледа свог друга, па не знајући шта је овај хтео с тим питањем, одговори:

— Дакако да волим

— Видиш, ја ти могу створити начин, да свако вече идеш у оперу.

Срце закуца силно, силно сиромашу ђаку, који одмах помисли, да ће моћи ићи у оперу, значи моћи гледати три сахата мило му девојче. Замуцкујући захвали он свом другу и стисну му руку, а овај му рече:

— Ја сам старешина клаке, и од овог те тренутка проглашавам за мог сателита. Ево, узми улазницу. Жао ми је што раније нисам знао за твој фисармонички укук

* * *

Како се лепо видела њена ложка! Па помислите, да је свако вече могао гледати је! Да је његов пријатељ могао знати прави мотив његовог лирског одушевљења! Али како би он могао себи представити, да један сиромаш ђак, који нема ни паре у џепу, може бити заљубљен у једну благородну маркизу, која је уз то и милионарка.

Кад би се она појавила у ложи, њему се чинило као да гледа неку визију, као да му руди зора. Појављивала се у девет, као каква заносна вила, у чипкама и белој свили. Он је посматрао њено бело чело и њену злаћану, плаву косу. Како ли је завидео догледу рукавицама, лепези, свима оним предметима, које је она додиривала! За цигла два вечера беше постао љубимац свог пријатеља због бурног пјескања. Вредно је видети, како је само пјескао рукама! Његовој души беше потребан тај шум да би дао одушке свом одушевљењу, које га згореваше. Он је једном мером аплаудирао свима глумцима, почевши од тенора и прима доне до последњег хористе. Девојче је у брзо увидело, да је она предмет силног обожавања. Једном га је изненадно спасила кад ју је гледао кроз доглед, те хтеде дознати ко је тај што по цело вече не гледа никог другог осим њу. Од тада поче и она погледати њега и смешкати се

— Кад би она знала, да сам ја онај, што баца руже — помисли ђак.

И наставио је да троши за цвеће новац, који му је слат од куће; залагао је књиге, па се чак уздржавао и од пушења, да би могао свом милом анђелу дати ноћни и песнички данак.

Једног вечера виде је замишљену и тужну. Гледао је дуго и дуго готово и не обзирући се на представу. Да ли га љуби? Да ли је погодила, да је он онај, што јој добацује руже? При тој помисли сав претрну од радости. Учиниће један оглед. Он промени место и виде одиста, да га маркиза тражаше догледом, док год га не нађе. Љуби га, јест, љуби га! Али девојци из тако ви-

соког сталеза, тако елегантној, тако аристократској девојци не може се упутити љубавна изјава. То чине само берберски помоћници. Шта да ради? Ипак написа на једној посетници:

„Госпођице, обожавам вас. Јесте ли погодили, да је особа, која вам је добацивала цвеће на уласку у оперу, иста она што је гледате у паркету? Ако вам срце има бар један откуцај за мене, молим вас да ову ружу вечерас метнете на груди — *Онај с доледом у руци.*“

И пошто је посетницу прикачио чиодом за цвет, баца их у кола.

* * *

Пошто је ружу бацио у *ландау*, то су му сеју вече минути чинили године. Кад је сео на своје место, девојче још не беше дошло... Међутим представа беше почела и прима дона је певала неку дивну романсу у пратњи виолина и виолинчела. У дворници би се чуо музички лет. Публика се сва беше претворила у једно уво.

Наједанпут у ложу уђе маркиза и наслони се на ограду.

Бак је гуташе погледом. На левој страни, на наборима од свиле, беше прикачена ружа. Девојче се смешило и догледом тражило по партеру.

Ужасно. Наједанпут, кад је прима-дона хтела да отпева једну најтежу ноту, кад је тишина била најпотпунија, зачу се у дворници френетично пјескање. Сви гледаоци се окренуше месту, од куда се чуло пјескање и видоше једног ђака, који беше устао и пјескаше као да је полудео. У публици наста протестовање, и у паркет уђе један служитељ, који помоћу жандарма избаци на поље неуљудног младића. Сви говораху: луд је, луд је, док он међу тим упорно викаше:

-- Оставите ме. Ја аплаудирам ружи...

КАКВИ СУ МАРСОВИ ЉУДИ?

Када 26 нов 1896 г., беше у највећој близини према нашој земљи, интересантна планета сунчевог система — Марс, ево на какве мисли долазаће један немачки фељтониста, асоцијацијом представа и мисли, а и дубљим логичким резонавањем:

„Све ближе и ближе „лети“ Марс к нашој земљи (на којој, куриозума ради нека је напоменуто, владају страховите поплаве) — и још неколико часова, па се својој непосредној суседи земљи толико приближио, колико му је тада у опште највише могуће

И ако не припадамо оним срећнима који су позвани, да целим прибором своје струке, дивотним апаратима, овај знаменити феномен научно посматрају и достојно опишу, ипак је и лаику

слободно небеским дивотама се наслађивати и изложити своје мисли, какве их том приликом буде диктирало тренутно одушевљење.

Астрономи, којима се сваки образован човек е пуно поштовања мора преклонити уче да је планета Марс, и ако мања, у великој мери слична нашој земљи: Копно и море — само друкче раздељени — и тамо и овамо; готово иста дужина дана, иста косина еклиптике (путање око сунца) и иста промена годишњих времена тамо као и овамо. Да је трајање годишњих времена код нашег суседа 1881 пута веће него код нас, то је природно према његовој и већој еклиптици. Метеоролошке појаве на Марсу можемо тачно контролисати и наћи, и ако нешто ређе, облаке и тамо као и овде, и видети, како су и Марсови полови обложени снегом као оно и земљини. Кад је на Марсу зима, онда обе беле поларне „капе“ нарашћују к његову полутару до 2800 км; кад је пак на њему лето, и ове се „капе“ почну брзо топити и то тако да, после сразмерно кратког времена кашто једва износе 300 км, а често и са свим ишчезну.

Док су мора у нашег суседа тамне боје, дотле копнене масе изгледају јасније, жућкасте. У поменуто доба, када се снег отапа и беле поларне мрље непрекидно умањвају, наста поплава оближњих континената и на њима постају пространа мора. На острвима се појављују мале беле тачке, које приписују пролазним усовима (лавинама или снежним стропоштавањима). Али од свега на планети Марсу најзнаменитија је јако разграната мрежа канала, оивчених тамним правим линијама, које су између копна унутра у мрежи и мора у каналима. При поменутих поплавама канали се шире и сви изгледају много тамнији, појав, који се објашњује већом количином воде, која тада јури кроз њих.

Овде нам није смер доносити даље детаље о својствима планете Марса, него ћемо сада само указати на то, да према реченом и на овој планети морају исто тако егзистовати жива бића (организми) као и овде на земљи.

Питање, које се по овом тако рећи силом, без наше воље, намеће: „*Какви могу бити ти организми на Марсу?*“ — само је привидно веома дреко, а спушта се на ниво једног обичног закључка, чим се при томе пође од тачних поставака. Без икаква страха и бојазни да грешимо, ослањамо се при нашем закључивању на вечити извор свега живота, на јарко сунашце, изговарајући при томе мишљење: да кад су два небеска тела (овде Земља и Марс) готово са свим истог својства, и кад су обједињени једним истим светлосним и топлотним извором (сунцем), онда оба та тела морају производити и готово исте организме.

За наш закључак не мање је важна и премиса, да су естетички потпуно, као и механички, закони гравитације, ротације и простог кретања по правој линији, од опште важности за целу васиону, да су н.пр. сва небеска тела сферидна (округласта),

да су све њихове путање елипсе, веће или мање ексцентричности. Више је него вероватно да и за створове небеских тела, за биљке, животиње и мисаона бића, — при свој различности њихових врста, — постоје основне естетичке форме, т. ј. форме, које су опште; па ма ове биљке, животиње и мисаона бића припадали Марсу или Земљи. Допустимо ли ово, онда морамо као вероватно узети и да су основни облици мишљења и осећања не мање општи за свако мисаоно биће, па ма како рђаво било и ма где постојало. Ако је н. пр. за људе на земљи $2 \times 2 = 4$, то ова математичка аксиома мора важити и за Марсове људе од разума; другим речима: истина мора на исти начин бити призната и на Марсу као и на Земљи, и то тако да се сваки судар с истом мора и тамо као и овде на исти начин и из истих разлога избегавати. Па како стоји с идеом истине, тако мора бити и с идеом лепоте; т. ј. и на Марсу као и на Земљи, морају важити те категорије, опште и слободне од сваког мишљења, које је локално хотимично и с предубеђењем, и међу тим категоријама је лепо као опште (вечно) лепо, и ружно (гадно) као опште (вечито) ружно. Исто тако мора бити и с идеама добра и зла и на Марсу као и на Земљи. Ако слободан разум познаје добро не као релативно него као апсолутно добро и зло (оно, што је за куђење) не као релативно него као апсолутно зло, — то у исто време стоји, да законитост, која влада његовим напорима важи за сва и ма каква мисаона бића, и ако на ова оба небеска тела није на истом ступњу савршенства оно, што је мишљење на пракси створило. Дакле аутономија мисаоних бића и на Марсу и на Земљи је *истоветна* и његове аксиоме и тамо и овамо имају исто право на признање; али животне форме на Марсу и на Земљи, могу још ипак бити индивидуално различите једна од друге.

Али индентитетом у мишљењу, у исто време прокламовано је и узвишено јединство, у најважнијим питањима код свију у васиони могућих мисаоних бића, — једна мисао, која не умањава значај човека (па и човека самих најнапреднијих светова), пошто је он носилац општег, дакле безусловно законитог, и оног, што је вредно било сазнати. А је ли ма једном изван сумње, да Земљини и Марсови становници имају истоветан разум, слободан и исте трајашности, онда је лако чулно *resp.* естетички представити Марсове људе. Факт, да Марсови и Земљини обитаоци имају заједничку сунчану светлост, допушта закључак, да и код Марсова човека мора бити направљен један орган који је примчив за светлост, и то тако да осетљивост светлости код Земљина човека — и ако можда градуално — али у суштини не мора друкче бити него што је код Марсова човека.

Можда је Марсов становник обдарен само једним оком? — Извесно не; јер прво брижљива природа већ се због целиходности и овде, као готово свуда, побринула за парно уређење, и друго, кад би Марсов човек имао само једно око, онда то не би одговарало општим естетичким за-

конима, који важе и за склоп органа чула вида. Дакле ако не из физиолошких а оно из естетичких разлога као природно следује да очију код човека мора бити пар

Сад се намеће питање: на коме се делу тела морају налазити очи у Марсова становника? — Ми мислимо да је мајка — природа да би најбоље заштитила овај најплеменитији орган од свију случајних повреда, и код тамошњих створења сместила исти на највише место, — дакле на глави. Али глава без трупа са свим је без вредности, а и нешто што се не да ни замислити, па сигурно ће и тамо покретљиву везу између обојих чинити врат. Исто се тако не може замислити труп без чланковитих органа за идење као ни без удова за дохватање. Па и зашто да ови екстремитети у суштини буду различити од наших — за такво узимање фали сваки достојан разлог. — Тако би смо срећно дошли до замисли, да и становници нашег суседа имају и ноге и руке.

Пошто је необоримом сигурношћу доказано, да је Марсова атмосфера готово потпуно једнака нашој, то и Марсови створови морају тамошњи ваздух удисати плућима. Такође се морало постарати за везу између спољашњег ваздуха и плућа, те и тамошњи становник не само да има уста за примање хране, него са свим вероватно има и нос, који — поред свог главног и нарочитог опредељења као орган чула мириса — има да се брине и за дисање, и то особито онда кад су уста чим другим заузета, а у осталом и иначе је боље дисати на нос него на уста. Пошто се и на Марсу „не може живети само од ваздуха“, то и тамошње даме, а можда и кавалери, преко потребују уста како за храњење тела тако и за говор и за — пољупце! Примање хране тражи пак и присуство других унутрашњих органа. За пре нашање звучних таласа од звучних тела до слушног живца, те да се овај надражи и да се тај надражај спроведе у мозак и ту створе звучни осећаји — морају се и тамошња створења замислити с органом, који за то служи и који се и с поља види: — ушима. Најпосле се и срце мора налазити и код Марсових људи не само да функционише као орган — мотор за крвну циркулацију него да се побрине и за то, да се и тамо као и овде „срце уз срце нађе.“*) Ово већ никако друкче не може ни бити, из разлога што се апсолутно не може ни замислити да постоји само један људски пол: мушко и женско мора постојати и тамо исто тако као и овде на земљи, и људи се сигурно и тамо морају волети и борити као и њихова браћа на земљи; можда при томе има само мање бура, а сигурно мање грубости и суровости.

Зашто мање суровости? — Одговор није тешко наћи: Марс као по Кант-Лапласовој теорији старији, више је у напред отишао, отуда је и

*) Разуме се, ова је мисао само поетски допуштена, а у ствари и љубави као и свима другим осећањима и осталим душевним појавима центар је у свој маси великог мозга или хемисфера — у *sensorium commune*; срце је само обичан физиолошки орган: мотор за крвну циркулацију, и ништа више.

савршенији; а већ за његове становнике из тога разлога, а друго и по томе што су мање зависни како од масе своје сопствене планете, тако и од сунчеве, од које су удаљенији, — мора следовати, да су окретнији и лакши у мишљењу, дакле и интелегентнији.

Сад већ можемо у свој форми изнети себи пред очи човека с Марса: Становник нашег суседа прилично је у свему сличав човеку на земљи; само је нешто мањи, лепши, окретнији и живахнији знатно интелегентнији и — далеко бољи него велики земљин обитавалац.

И као што ми овде на земљи с великом за петашћу идемо на сусрет моменту, када је Марс најближи земљи љубопитљиви за тамошњим светом, какав је; тако су и интелегентнији Марсови људи већ одавно распитивали за ону планету, која им светли црвенкастом светлошћу — за Земљу; и без довољна успеха, — пошто наша несавршенија земља увек у време, кад је Марсу најближа, окреће овом ону своју полутину, која је у ноћи. Али су Марсови житељи, својом вишом интелегенцијом и бољим инструментима, одавно чинили поређења и нашпи, да и на нашој планети неко обитава, да и на њој егзистују слична жива масона бића као и тако; једино искључење овога било би онда, ако су Марсови људи таква резоновања могли вршити још пре кварталерне формације на земљи: јер као што се зна, по досадашњим научним резултатима, до тада на земљи није било човека (*Homo sapiens L.*) — Ми, земљини житељи, можда се тамо горе на Марсу сматрамо као врста дивљака — и на жалост можда нам може фалити и утеха: да ћемо бар бити „бољи људи“, ако само будемо скептички гледали у неке и неке ствари, а не будемо задахнути идеом еволуције.

* * *

Здраво да си нам, суседе, црвенкасте сјајности, а који нам се сада највећма приближујеш — и кад ти опет одеш даље у бескрајни простор, да своју путању око нашег заједничког сунца опет на ново отпочнеш и довршиш — собом понеси на вечити пут наше најбоље жеље, и нека твоји људи са свим строго не суде о својој браћи и сестрама на овој до душе несавршенијој, али при том увек чаробној земљици... ..

Крушевац.

М. М. Томић

ПОСЛЕДИЦЕ ЛЕПОТЕ

Pol de Saint — Merry

с француског Велизар Ј. Митровић

I. Лепота и љубав.

Њена сопствена лепота подстиче тако рећи женску на љубав.

Она привлачи на своје црте обожаваоце, и мало по мало задахњује њој само потребу љубљења, буди у њеним осећајима узнемирену радозналост, која се ускоро не задовољава више сневашем и која тражи предвађено узвишено откриће.

Било би немогуће наћи једну лепу женску, између оних, које нису љубиле

Има ли и једне лепотице, између старих девојака, између ових бића, која изгледају аномалија рода, између ових женскиња, чије срце нигда није закуцало, чија кожа нигда није задрхтала испод пољупца?

Ипак се намеће један изузетак због оних девојака, које су се одрекле света, да би се бациле у наручје вере.

Под белим капама или под белим копренама налазе се каткад створења, достојна обожавања, која још из далека прате погледи са сажалењем, које човек осећа, кад је пред каквим лепим предметом, с непажње сломљеним или варварски неприступачним

Али се често међу овим девојкама налазе и оне које су љубиле; можда их је спречена љубав и отерала од остала света у манастир и болницу. А потом, у осталом, оне још љубе, оне су замениле у својим срцима љубављу према Богу љубав према људским створовима.

И ако је то због љубави, оне јој још приносе на жртву и дражи своје лепоте.

Лепота развија код човека осећање љубави; она је велики творац миловања: она показује у пољупцу своје најљупкије ниансе!

Може се смело рећи да једна особито лепа женска није више љубљена, него боље љубљена у погледу на телесност, од једне женске обичне лепоте.

Под надахнућем лепоте, пољубац се ствара Протејом, (Бог мора који је узимао све могуће облике) преображава се пролазећи кроз чаробно царство којим он влада, и од којег не оставља не испитан ни најмањи брежуљак, ни најтеснију равницу.

Лепота је дакле, у погледу на љубав, најскупоценији дар за женску. Њојзи припада хвала, што ће се дуже времена очувати нежност код човека.

Њојзи такође припада хвала и што ће она раније сазнати ту нежност у свој својој сили и пространству.

А ако, под утицајем каквих околности, буде изгубила онога који њу љуби, лепа женска зар није увек поуздана да ће опет наћи, захваљујући својој лепоти, исту такву љубав, ако не још и дубљу.

(Свршиће се)

КЊИЖЕВНОСТ

Шилеров „Виљем Тел“ у турском преводу.

Из целе јевропске литературе досад је само неколико француских романа на турски преведено. Први је преведен Дима-ов „Гроф Монте Кристо“, и ко га није читао, није у Турској „јевропски“ васпитан. Сем тога преведене су: Сиове „Париске тајне“ (Париз-Черари), „Вечити Јуда“ (Серсери-Јахуда), Игови „Мизерабл“ (Беларалар) и неки други. Ови су преводи узорни савременим турским писцима за њихова дела. Најзнаменитији је савремени турски писац потпредседник међународне санитетске комисије Ахмед-Мидат-Ефенди. —

Из немачке литературе није до сад ништа на турски преведено било. Разлог томе беше, што мало који Турчин толико немачки знаде, да би могао успешно што преводити. Напокон одлучи турски војни лекар Д-р Абдулах Бевдед, да прикаже којег немачког друштвеног хероја својим земљацима. Њему, револуционару, члану „младотурске странке“, чије срце за слободом чезне, најбоље се свидео Шилеров „Виљем Тел“, убица тирана. Кад је превод свршио, мораде га дати о свом трошку у Египту штампати, јер га у Турској, где се све гуши, што духом слободе дине, не би цензура пропустила. Ипак је власт назрела његов „злочин“, па га преместила у Триполис, али он се тамо не осећаше доста сигуран, па побеже у Тунис, одакле дође у Париз, а после у Женеву, где је сад редактор револуционарног турског листа „Османли“.

Бевдедов је превод постигао приличан успех. Да се види како звучи, ево почетка Теловог монолога у гланцу код Киснахта.

„Бу чухур јоддан гече герек дир. Киснахт-га чикад-чак башка хме бир јод јокдур. Карарими бурада ифра еденем, ф' рсат мусаит дир. Бу мирвер агачларинини ар-касина гисленир бени гермес шу јисекден окум ону тутта билир.“

Ј. Ј. М.

ЗАНИМЉИВЕ СИТНИЦЕ

Рачунање година у Индијанаца Индијанци се поносе дубоком старином својега историскога живота; по незадовољни данашњим рачунањем година, они кваре историју баснама. Они дане обраћају у године, а за годишња рачунања код њих милиони састављају јединице. По њиховим религијским предањима, време се мери ци-клаусима, маха-јухима (великим вековима). Сваки циклус има четири века или јуха. Ми се налазимо у четвртом јуху. —

Први век, сатја-јуха (златни), продужавао се један милион седам стотина двадесет и осам хиљада година. То је био век чистоће, невиности и среће; јер, говоре свете књиге Индијанаца, тада су владали брамини. Век се човечји тада продужавао 100 000 година. Други век, трита-јуха (сребрни), протекао се 1,296.000 година. Свет је живео под управом друге класе, кшатрија, и у друштву људском било је порока (неваљалстава) и несреће за једну четвртину, а врлине и среће за три четвртине. У трећем периоду — деванап-јуха (бакарни век), који се протекао 864.000 година, — владали су вајши (трећа класа); тада су се породице изједначили по броју с врлинама, и живот човечји је био сраћен до 1000 година. Напо-слетку, од дана смрти Кришне (Вишну), тј. од 10 фебру-

ара 3102 године пре рођења Христовог у 2 сата, 27 ми-нута и 30 секунда после подне, настао је садашњи пе-риод — калд-јуха, гвоздени век, — век презрених судрија (четврте касте). Он се мора продужавати 432.000 година, а човечји век спустио се на сто година. Сада породице пре-влађују над врлинама у размери 3:1. — Сваки век или јуха дели се један од другог свеоштим потопом.

Цикаус ова четири века, који износи 4,320.000 го-дина, Индијанци, називају као што смо видели, великим веком, маха-јуха; хиљаду ових великих векова састављају један дан Пара-Браме, калпу, — и у продужењу сваке калпе, Брама наизменично (поступно) даје владавину над земљом четрнаесторици различних мену (дух или свети муж). Сваки од ових четрнаест периода владавине једнога мену зове се менуаптар. По мишљењу других брамина, други мену јавља се у почетку свакога златног века, и нестаје за све време остала три века, који после златног века настају. Ми се сада налазимо у педесет првој години Пара-Браме, чији сваки дан броји више од четири хиљаде милиона година, — и зато, ко је од наших читалаца љубитељ безбројнога низања нула, тај лако може сам наћи онај број година, који нас, по уверењу брамина, дели од времена стварања света. Кад Европљани поведу говор, да време од створања света до сада није веће од шест хи-љада година, Индијанци обично одговарају само с под-смехом: „види се да се старац с белом брадом није ро-дио раније, него јуче.“ Значајно је свакојако, да Бротон, који је потпуно изучио хронологију свих народа, назива индско рачунање година чисто символничким. Помоћу астрономскога кључа, који је овај научник пронашао, сума свих ових баснословних индских година од ство-рења света преокренула се у смерни бвој 7278 година.

*

Нов клуб. У Филадельфији образовао се „Клуб непри-знатих песника“. Чланови тог клуба могу бити само књи-жевници, који се могу похвалити повећим бројем одбије-них рукописа. Признати се аутори никако не примају за чланове, а тако исто и чим који члан почне своје књи-жевне продукте продавати, не може бити више члан клуба. Писци читају своје одбијене манускрипте у клубу, а онда се претреса литерарни суд и карактер редактора, који је одбио.

*

Најдуже реке у свету. Учени путници и научници нису пропустили а да не измере дужину речнога тока по километрима, те да и по томе проуче општи водени ток, који условљава извесне карактерне црте народа у свету. По таблицама Ђенерала Тилоа, Кледена и других, реке се овако деле по дужини свога тока.

Мисисипи 6750 км.; Нил — 6470; Амазон — 4229; Конг-хо — 4640; Парана — 3561; Сан Франциско — 2894; Дунав — 2745; Ориноко — 2381; Рио-дел-Норте — 2352; Парагвај — 2226; Дњепар — 2138; Јан-че-Кијан — 5083; Јенисеј — 4750; Амур — 4700; Мекензи — 4615; Хоан-хо — 4192; Лена — 4036; Волга — 3401; Иртиш — 2800; Ганг — 2708; Еуфрат — 2600; Браманутра — 2533; Дер-лиг (у Аустралији) — 2448; Урал — 2378; Колорадо — 2226; Маринбиди (у Аустралији) — 2174; Сир-Дарја — 2077 километара.

Значајан део ових река утиче у Атлански окејан, или у мора и заливе, који су с његовим басеном сједињени.

Садржај: „Вереници“ (весма). — „Жртва љубави“ (свршетак). — „Где поморанце зру“ (наставак). — „Аплауз руски“ — „Кажу ли Марсови људи?“ — „Последње лепоће“. — „Књижевност“. — „Занимљивости“.

Власник: Ст. М. Веселиновић. — Парна Радикална Штампарија — Уред.: Ј. М. Веселиновић